

УДК 331.108.37

DOI: 10.31732/2663-2209-2019-56-156-164

СИСТЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Дмитренко В.І.

*к.е.н., професор, Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, м. Черкаси,
вул. Онопрієнка, 8, 18000, Україна, тел.: (047)-25-50-939, e-mail.: chipb@dsns.gov.ua,
ORCID: 0000-0003-1860-418X*

ECONOMIC SECURITY SYSTEM OF BUILDING INDUSTRY ENTERPRISES

Dmytrenko V.

*PhD (Economics), professor, Cherkasy institute of fire Protection and nameless heroes of Chornobil,
Cherkasy, st. Onoprinka, 8, 18000, Ukraine, tel.: (047)-25-50-939, e-mail.: chipb@dsns.gov.ua,
ORCID: 0000-0003-1860-418X*

Анотація. Автором у статті досліджено праці вітчизняних науковців та практиків, які присвячені вивченню питання особливостей трактування поняття «система економічної безпеки підприємств» та «система економічної безпеки підприємств будівельної галузі». З'ясовано специфіку побудови системи економічної безпеки підприємства в залежності від мети створення та функціонування відповідно до підходів щодо розуміння економічної безпеки підприємства. Вивчено основні підходи до трактування категорії «система економічної безпеки підприємства», що дозволило встановити мету та функції такої системи, виокремити об'єкти та суб'єкти вказаної системи. Систематизовано основні принципи функціонування системи економічної безпеки підприємства (принцип законності, принцип комплексності, своєчасності, принцип безперервності, принцип централізації (підконтрольності) управління, принцип взаємодії і координації, принцип спеціалізації і професіоналізму, принцип конспірації і гласності, принцип обов'язкової диференціації заходів, принцип активності, принцип економічної доцільності, принцип обґрунтованості), що дозволило встановити особливості функціонування даної системи. Встановлено основні чинники, які негативно впливають на систему економічної безпеки підприємств будівельної галузі, та встановлено місце загроз серед зазначених негативних чинників. Виокремлено внутрішні та зовнішні загрози економічній безпеці підприємств, в тому числі й будівельної галузі, з'ясовано джерела їх виникнення та наслідки їх впливу. Запропоновано авторське трактування поняття «система економічної безпеки підприємств будівельної галузі», яке відрізняється від уже існуючих понять встановлення взаємозалежності між функціонуванням системи економічної безпеки будівельної галузі в цілому та окремих будівельних підприємств.

Ключові слова: будівельне підприємство, будівельна галузь, система економічної безпеки, загрози, структура системи економічної безпеки.

Формули: 0, рис.: 0, табл.: 4, бібл.: 11

Annotation. The author investigates the works of domestic scientists and practitioners, who are devoted to the study of the peculiarities of interpretation of the concept of "system of economic security of enterprises" and "system of economic security of enterprises of the construction industry". The specifics of the construction of the economic security system of the enterprise, depending on the purpose of creation and functioning in accordance with the approaches to understanding the economic security of the enterprise. The basic approaches to interpretation of the category "economic security system of the enterprise" were studied, which allowed to establish the purpose and functions of such system, to separate the objects and subjects of the specified system. Basic principles of functioning of the system of economic security of the enterprise are systematized (principle of legality, principle of complexity, timeliness, principle of continuity, principle of centralization (controllability) of management, principle of specialization and professionalism, principle of conspiracy and publicity, principle of mandatory differentiation of measures, principle activity, the principle of economic feasibility, the principle of validity), which allowed to establish the peculiarities of the functioning of this system. The main factors that negatively affect the economic security of the construction industry enterprises have been identified and the place of threats among these negative factors has been identified. Separate internal and external threats to the economic security of enterprises, including the construction industry, identify the sources of their occurrence and the consequences of their impact. The author's interpretation of the concept of "economic security of construction industry enterprises" is offered, which differs from the existing concepts by establishing the interdependence between the functioning of the economic security system of the construction industry as a whole and of individual construction enterprises.

Key words: *construction enterprise, construction industry, economic security system, threats, structure of economic security system.*

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 4, bibl.: 11

Постановка проблеми. Будівельна галузь є однією з найважливіших галузей національного господарства, від якої залежить ефективність функціонування всієї системи господарювання в країні. Регламентацію діяльності будівельних підприємств здійснюють державні органи різних рівнів шляхом контролю за виконанням вимог нормативно-правових актів, будівельних норм, правил, інструкцій тощо. Використання економічних та неекономічних важелів державного регулювання чинить на систему економічної безпеки особливий вплив, оскільки від рівня її забезпечення залежить ефективність роботи будівельних підприємств та добробут її працівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань розвитку державної політики у сфері будівництва достатньо повно відображені в багатьох наукових роботах. Серед авторів цих праць слід виділити таких учених як Авер'янов В.Б., Амосов О.Ю., Ахламов А.Г., Білянський О.М., Бушуєв С.Д., Бубенко П.Т., Борщевський П.П., Геєць В.М., Дорофійенко В.В., Дубіщев В.П., Єрмошенко М.М., Запатріна І.В., Іваницьку О.М., Кірнос В.М., Корецький М.Х., Кучеренко І.М., Момот Т.В., Нудельман В.І., Ніколаєв В.П., Огаренко В.М., Онищук Г.І., Онищенко В.О., Паливода К.В., Павлов І.Д., Писаревський І.М., Поважний О.С., Ушацький С.А., Чернюк Л.Г., Чернишов Л.Н. та ін.

Питанням забезпечення економічної безпеки підприємств, в тому числі й будівельних, присвячені праці таких науковців як: Азоев Г.Л., Ареф'єва О.В., Алькема В.Г., Андрієнко В.М., Бланк І.О., Живко З.Б., Захаров О.І., Кавун С.В., Керницький І.С., Козаченко Г.В., Копитко М.І., Ляшенко О.М., Мігус І.П., Молодід О.О., Олейніков Е.А., Ортинський В.Л., Федосова О.В., Франчук В.І., Шемаєва Л.Г. та ін.

Віддаючи належне авторам наукових доробків, результати яких сприяли процесу становлення економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності як науки, слід зазначити, що, на жаль, питання особливостей побудови системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі досліджено недостатнього глибоко.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в вивченні сутності та особливостей побудови системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. За результатами попередніх досліджень встановлено, що сучасні науковці трактують поняття «економічна безпека» як стан найефективнішого використання ресурсів підприємства, як міра гармонізації його інтересів у часі та просторі або як стан захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз. Все це є свідченням відсутності чіткої, домінуючої позиції щодо розуміння поняття «економічна безпека підприємства».

Залежно від трактування цього поняття авторами досліджуються різні фактори, що впливають на економічну безпеку підприємства. З позиції захисту життєво важливих інтересів можна навести трактування системи економічної безпеки підприємства М.І. Камлика як «...комплекс взаємопов'язаних заходів організаційно-правового характеру, що здійснюються спеціальними органами, службами, підрозділами суб'єкта господарювання, спрямованих на захист життєво важливих інтересів особистості, підприємства і держави від протиправних дій з боку реальних чи потенційних фізичних або юридичних осіб, які можуть призвести до істотних економічних втрат, та забезпечення економічного росту в майбутньому» [1].

Різні трактування терміну «система економічної безпеки підприємства», що наведено в табл. 1, підтверджує

різноманітність поглядів сучасних фахівців на сутність поняття. Питання сутності та складу системи економічної

безпеки підприємства ще не знайшло фінального вирішення і не має чіткого універсального формулювання.

Таблиця 1

Визначення поняття «система економічної безпеки підприємства» та «система економічної безпеки будівельного підприємства»

Визначення	Автор
Комплексу організаційно-управлінських, режимних, технічних, профілактичних і пропагандистських заходів, спрямованих на кількісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз.	Про Концепцію економічної безпеки споживчої кооперації України.
Комплексне поняття, до складу якого входять суб'єкти, об'єкти та механізм реалізації безпеки на підприємстві	Камлик М.І.
Структурований комплекс стратегічних, тактичних та оперативних заходів, спрямованих на захищеність підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз та на формування унікальних здатностей протистояти їм в майбутньому.	Вовк В.В.
Комплексу організаційно-управлінських, технологічних, технічних, профілактичних і маркетингових заходів, спрямованих на кількісну й якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз	Кириченко А.А.
Організована сукупність взаємопов'язаних елементів зовнішньої та внутрішньої безпеки суб'єктів господарювання, таких як: спеціальні органи та служби, об'єкти, наукові підходи, нормативно-правова база, політика, стратегія, концепція, принципи, функції, завдання, методи та засоби, що спрямовані на забезпечення реалізації стратегічних і тактичних інтересів суб'єкта господарювання, а також захист цих інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз	Шемаєва Л.Г.
Сукупність взаємопов'язаних елементів, що складають єдине ціле. Вона містить такі складові елементи: суб'єкти безпеки, об'єкти безпеки, механізм забезпечення економічної безпеки.	Прохорова В.В.
Сукупність внутрішніх і зовнішніх суб'єктів забезпечення економічної безпеки підприємства, що мають спільні цілі, наділені відповідними функціями і правовими повноваженнями, що мають необхідну матеріально-технічну базу, підготовлений персонал, механізми управління і взаємодії, що володіють технологіями, формами і методами визначення, зниження рівня та протидії небезпекам і загрозам у сфері економіки.	Захаров О.І.
Сукупність взаємопов'язаних елементів, які дозволяють здійснювати управління діяльністю акціонерного товариства шляхом мінімізації впливу на нього внутрішніх і зовнішніх загроз та досягнення ним поставленої стратегічної мети.	Мігус І.П.
Сукупність елементів, а саме частин його фінансового, матеріального, трудового, інформаційного забезпечення, що у процесі своєї взаємодії у рамках досягнення підприємством мети діяльності, в умовах мінливості зовнішнього середовища функціонування та ймовірних проявів внутрішніх загроз системи, дозволяють йому зберегти та примножити або ефективно використати власні та залучені ресурси та реалізувати господарські інтереси	Андрієнко В.М.

Складено на основі [1-8]

Проаналізувавши запропоновані визначення системи економічної безпеки підприємства, можна відзначити, що в науковій літературі поки що бракує єдиного консолідованого погляду на зміст поняття «система економічної безпеки підприємства». Проте простежується специфіка та виокремлюються певні підходи щодо розуміння базового поняття «економічна безпека підприємства», залежно від яких змінюються мета створення і функціонування системи

економічної безпеки підприємства (табл. 2).

Отже, за результатами проведеного аналізу підходів до розуміння сутності економічної безпеки, вивчення їх особливостей та за результатами узагальнення, у дослідженні під економічною безпекою підприємства пропонується розуміти комплексну характеристику результатів діяльності підприємства, одержаних завдяки ефективному використанню його ресурсів,

скерованих на досягнення цілей підприємства й убезпечення його діяльності від загроз зовнішнього та внутрішнього середовищ. Запропоноване

розуміння економічної безпеки підприємства передбачає тісний зв'язок системи економічної безпеки підприємства із його виробничою функцією.

Таблиця 2

Мета створення та функціонування системи економічної безпеки підприємства відповідно до підходів щодо розуміння економічної безпеки

Назва підходу	Сутність підходу	Мета створення та функціонування системи економічної безпеки підприємства
Ресурсно-функціональний підхід	Розвиток підприємства, що досягається шляхом ефективного використання корпоративних ресурсів за функціональними складовими	Забезпечення стабільного функціонування та розвитку підприємства, запобігання внутрішнім та зовнішнім негативним впливам (загрозам)
Захисний підхід	Запобігання негативного зовнішнього (економічна розглядається впливу середовища) та захист від впливу середовища безпека з позиції зовнішнього	Захист підприємства від загроз зовнішнього середовища
Стійкісний підхід	Здатність підприємства як економічної системи до збалансованості та стійкості	Забезпечення стійкості, незалежності, здатності підприємства до прогресу в умовах дестабілізуючих факторів
Конкурентний підхід	Наявність конкурентних переваг як головна умова забезпечення економічної безпеки підприємства	Наявність конкурентних переваг
Гармонізаційний підхід	Гармонізація інтересів підприємства з інтересами зовнішнього середовища	Захист економічних інтересів підприємства у взаємодії із зовнішнім середовищем
Інформаційний підхід	Зберігання комерційних таємниць підприємства	Захист інформації
Фінансовий підхід	Здатність підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів	Підвищення фінансової стійкості підприємства, захист його комерційних інтересів від впливу негативних ринкових процесів

Складено на основі [1-10]

Таблиця 3

Підходи до трактування категорії «система економічної безпеки підприємства»

Підхід	Група
Діяльнісний	як комплекс взаємопов'язаних заходів різноманітного характеру, які мають здійснюватися з метою захисту інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз; як діяльність структурного підрозділу підприємства, функціями якого є забезпечення економічної безпеки підприємства.
Структурний	як сукупність елементів (об'єкт та суб'єкт економічної безпеки, механізм забезпечення безпеки, наукова теорія безпеки, політика і стратегія безпеки, засоби, методи забезпечення безпеки, концепція безпеки підприємства тощо);
Функціональний	як сукупність функціональних складових системи.

Складено за даними [1-10]

Ілляшенко О.В. масив наявних визначень поняття «система економічної

безпеки» згрупувала в чотири категорії [10].

Вважаємо, що наявні тлумачення відповідають трьом підходам: структурному, функціональному та діяльнісному (табл. 3).

Система економічної безпеки підприємства – концептуальна категорія, яка визначає стратегічні рамки в управлінні загрозами і є сукупністю об'єктів, суб'єктів, функціональних складників, методики оцінювання та заходів (процесів, процедур) із забезпечення економічної безпеки організації, що використовуються підприємством (організацією, установою) задля найповнішого гарантування захищеності.

Фундаментальною основою ефективної системи економічної безпеки підприємства є наукова теорія безпекології (узгодженість експленарного, теоретичного та методологічного базисів), визначена політика економічної безпеки підприємства (мета, цілі, завдання, функції, принципи і створення власної служби), стратегія (види стратегій, система цілей, тактика і оперативне реагування), концепція ЕБП (загальні положення діяльності із забезпечення ЕБП).

Тому найкращим схематичним зображенням зазначеної системи вважаємо міцну конструкцію, будівлю, здатну забезпечувати захищеність підприємства від негативних впливів середовища [1-10].

Головна мета створення системи економічної безпеки підприємства полягає в гарантуванні поточної ефективної діяльності та забезпеченні подальшого сталого розвитку підприємства шляхом своєчасного виявлення, мінімізації і запобігання внутрішнім і зовнішнім викликам, небезпекам, загрозам, ризикам. Досягнення зазначеної мети можливе за рахунок досягнення функціональних цілей системи економічної безпеки підприємства [2].

Функціями системи є:

- підготовча (підготовка даних для оброблення, сортування, оцінювання, прогнозування);
- аналітична (аналіз, порівняння даних, з'ясування динаміки, тенденцій та

закономірностей, опис поведінки контрагентів та синтез елементів аналізу, розроблення пропозицій);

- конкурентна розвідка (легальний пошук повної достовірної інформації у відкритому доступі для здобуття конкурентних переваг – т.зв. «гра на випередження», недопущення непередбачуваних кризових подій шляхом своєчасного здобуття даних про зовнішнє середовище підприємства);

- контррозвідка, внутрішній моніторинг (протидія промислому шпигунству, захист комерційної таємниці, недопущення витоку конфіденційної інформації шляхом дотримання регламенту нерозголошення, усунення слабких ланок в управлінні підприємством з метою недопущення збитку чи втратиринку);

- протидія рейдерству (запобігання рейдерському захопленню підприємства, ворожим поглинанням);

- моніторинг (загалом зовнішнього і внутрішнього середовища, реальних і потенційних загроз, викликів, небезпек, ризиків).

При створенні системи економічної безпеки підприємства важливо дотримуватись певних принципів, перелік яких варіюється у різних працях. Інколи автори більшість принципів системи економічної безпеки підприємства запозичують із загальних принципів управління, що не зовсім коректно.

Також вважаємо, що система має бути побудована на всій сукупності принципів, а не лише одного з них (табл. 4).

Об'єктом системи економічної безпеки підприємства загалом є стійкий економічний стан підприємства нині та в майбутньому. Все, на що спрямовуються зусилля з гарантування економічної безпеки, фактично є об'єктом захисту, керованою підсистемою. Об'єкти конкретизуються за видами ресурсів (фінансові, організаційні, кадрові, управлінські, інтелектуальні, комунікаційні, інформаційні, матеріальні (товари, майно, техніка) і технологічні), видами діяльності та показниками, які

планується підвищити для забезпечення підприємства.

Суб'єкти системи економічної безпеки підприємства, керуюча підсистема

відрізняються більшою складністю, оскільки до неї входять і представники зовнішнього середовища.

Таблиця 4

Принципи функціонування системи економічної безпеки підприємств будівельної галузі

Назва принципу	Сутність принципу
Принцип законності	Здійснення діяльності системи винятково у правовому полі на основі норм українського права із застосуванням тільки дозволених законодавством України методів і засобів забезпечення безпеки
Принцип комплексності	Здійснення діяльності системи із протидії загрозам і ризикам на основі розробленої на підприємстві стратегії безпеки, тактичних і оперативних планів із залученням усіх наявних в організації фінансових, матеріально-технічних, інтелектуальних, інформаційних та інших ресурсів
Принцип своєчасності	Негайна реакція системи безпеки на підприємстві на виникаючі небезпеки, загрози і ризики. Пріоритет віддається запобіжним діям з метою недопущення реалізації потенційно можливих загроз
Принцип безперервності	Діяльність системи безпеки підприємства повинна носити безперервний характер, що обумовлено перманентним характером небезпек, загроз і ризиків
Принцип удосконалювання	Постійне вдосконалення технологічного забезпечення безпеки, впровадження інновацій, використання вітчизняного та зарубіжного досвіду у сфері безпеки
Принцип централізації (підконтрольності) управління	Централізоване управління системою безпеки. Перший керівник підприємства (власник) повинен безпосередньо управляти розробкою політики і стратегії безпеки, ухвалювати рішення щодо фінансування і всебічного забезпечення діяльності системи безпеки і бути оперативно поінформованим про її діяльність
Принцип взаємодії і координації	Передбачає тісну взаємодію і координацію діяльності штатного підрозділу безпеки з іншими структурними підрозділами підприємства і зовнішніми організаціями (органами державного управління, МВС, СБУ тощо)
Принцип спеціалізації і професіоналізму	Передбачає високий професійний рівень, освіту і спеціальну підготовку в різних сферах забезпечення безпеки фахівців із системи безпеки підприємства
Принцип конспірації і гласності	Система безпеки має працювати гласно. Керівники організації й усіх її структурних підрозділів, а також персонал повинні постійно інформуватися фахівцями служби безпеки про загрози і ризики й одержувати рекомендації із протидії їм. В окремих випадках діяльність із забезпечення безпеки може носити конспіративний характер
Принцип обов'язкової диференціації заходів	Вибір заходів для подолання виниклих загроз відбувається залежно від характеру загрози і ступеня тяжкості наслідків її реалізації
Принцип активності	Постійне й активне маневрування наявними силами засобами з метою концентрування їх для вирішення найважливіших завдань щодо забезпечення безпеки підприємства і створення сприятливих умов для його розвитку
Принцип економічної доцільності	Усі витрати на створення системи безпеки повинні окупатися прибутком, отриманим підприємством унаслідок здійснення заходів щодо протидії загрозам і ризикам. Витрати на створення системи безпеки не повинні приводити до погіршення економічних показників діяльності організації
Принцип обґрунтованості	Витрати на побудову, зміст і забезпечення роботи системи безпеки підприємства повинні бути адекватними рівню реальних і потенційних небезпек, загроз і ризиків, а також рівню її фінансово-економічних та інших можливостей. Пропоновані заходи і засоби захисту мають бути обґрунтованими з погляду заданого рівня безпеки, ступеня небезпеки і матеріальних витрат, тобто вони повинні приносити прибуток у вигляді запобігання

Складено на основі [1-10]

Відповідно виокремлюють дві групи суб'єктів системи економічної безпеки

підприємства – внутрішні та зовнішні [1-8].

Однак, як і будь-яка інша сфера, економічна безпека має ряд проблем та ризиків. До основних проблем економічної безпеки вітчизняних підприємств відносять наступні. По-перше, ринкова економіка, побудована на конкуренції – це досить динамічна система, яка є ризиковою. По-друге, в Україні ще досі відсутні стійкі норми права захисту інтересів підприємців. По-третє, так як український ринок ще знаходиться на стадії становлення, існує багато механізмів, які ще цілком не опрацьовані.

До проблем, що постають перед підприємствами, в тому числі й будівельної галузі, на шляху до досягнення прийняттого рівня економічної безпеки, науковці відносять такі:

- переважність використання реактивного підходу (очікування негативного впливу загрози і вже подальші заходи щодо ліквідації наслідків замість передчасного аналізу можливих шляхів уникнення цього впливу);

- необхідність підвищення якості збору інформації не лише про конкурентів, але й про стан власної діяльності, що включає першочерговість визначення цілей і стратегії підприємства;

- недостатнє застосування аналізу витрат підприємства на економічну безпеку;

- нехтування наявними можливостями підприємства і спрямування всієї системи економічної безпеки на роботу із загрозами.

Негативний вплив на економічну безпеку може мати об'єктивний і суб'єктивний характер. Об'єктивний виникає не з волі конкретного підприємства або його персоналу, а суб'єктивний саме внаслідок неефективної роботи підприємства в цілому або ж його персоналу (передусім керівників і менеджерів) [9].

Джерелами негативного впливу на економічну безпеку підприємства можуть бути: свідомі чи несвідомі дії окремих осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади або підприємств-

конкурентів); збіг об'єктивних обставин (форс-мажорні обставини, інновації тощо).

Варто зазначити, що існує ряд причин від яких залежить економічна безпека підприємства. Зокрема, від кризових явищ в економіці, надзвичайних подій, стихійних лих, непередбачених змін кон'юнктури ринку, соціальної напруженості, управлінської некомпетентності, а також невиконання партнерами, постачальниками, замовниками та клієнтами своїх обов'язків по оплаті контрактів, постачанні продукції або зміни умов договору.

Існують три головних зовнішніх джерела загрози для підприємства. На думку З. С. Варналія, загроза – це сукупність умов і факторів, які створюють небезпеку для реалізації економічних інтересів, яка в свою чергу може створювати різноманітні ризики [11].

Отож, перша загроза – несприятлива економічна політика держави. Так, держава може суперечити виробничій, комерційній або фінансовій стратегії підприємства за допомогою різних методів, серед яких найпоширенішими є: зміна ставок митного тарифу, податкових ставок, коливання валютного курсу тощо.

Іншу серйозну загрозу для підприємства із боку держави представляють певні дії по згортанні чи обмеженні економічних зв'язків. Економічні санкції, з боку держави, мають досить негативний вплив і призводять до взаємної недовіри, дестабілізують безпеку в області економіки на міждержавному рівні [9].

Другим джерелом зовнішньої загрози для підприємства є дії інших суб'єктів господарювання. Мова йде про несумлінну конкуренцію. Підприємства-конкуренти мають безліч методів, які здатні негативно вплинути на діяльність та безпеку підприємства, до них належать: порушення прав конкурентів на промислову власність (несанкціоноване відтворення продукції конкурента, розкриття секретів виробництва конкурента, промислове шпигунство); дезорганізація виробництва конкурентів, яка здійснюється шляхом підкупу та

заманювання їхніх робітників та службовців з метою заволодіння секретами виробництва та торгівлі; підривання репутації конкурента (невідповідна реклама, поширення хибних та неправдивих зведень, що дискредитують підприємство) та інші, такі як демпінг, бойкот тощо.

Третім джерело становлять кризові явища в світовій економіці, оскільки вони надходять із країни в країну через канали зовнішніх економічних зв'язків. Такі явища як структурна перебудова, падіння попиту та цін на енергоносії породжує залежність вітчизняних підприємств від процесів, що відбуваються у світі.

До інших зовнішніх загроз можна віднести наступні: рівень інфляції, брак коштів для інвестування підприємства, законодавча нестабільність, корупція, несприятливі макроекономічні умови (криза, війна, загальноекономічна ситуація в країні).

Внутрішні загрози – це загрози, які залежать від діяльності власне підприємства. До них відносяться: дії чи бездіяльність працівників, які суперечать інтересам комерційної діяльності підприємства; низький рівень кваліфікації персоналу; слабе маркетингове опрацювання ринку; порушення правил використання технічних засобів; підрив ділового іміджу підприємства; неконкурентна цінова політика; невизначеність цілей та стратегій.

Зважаючи на специфіку роботи підприємств будівельної галузі, під системою економічної безпеки підприємств будівельної галузі пропонується розуміти сукупність елементів, взаємодія між якими, дозволяє спрямувати організаційні, технологічні, юридичні, кадрові, фінансові та інші заходи на забезпечення функціонування галузі в цілому та окремих будівельних підприємств шляхом мінімізації впливу на них загроз та максимізації прибутку.

Висновки. За результатами проведеного у статті дослідження доцільно зробити наступні висновки.

У статті досліджено праці вітчизняних науковців та практиків, які присвячені вивченню питання особливостей трактування поняття «система економічної безпеки підприємств» та «система економічної безпеки підприємств будівельної галузі».

З'ясовано специфіку побудови системи економічної безпеки підприємства в залежності від мети створення та функціонування відповідно до підходів щодо розуміння економічної безпеки підприємства.

Вивчено основні підходи до трактування категорії «система економічної безпеки підприємства», що дозволило встановити мету та функції такої системи, виокремити об'єкти та суб'єкти вказаної системи.

Систематизовано основні Принципи функціонування системи економічної безпеки підприємства (принцип законності, принцип комплексності, своєчасності, принцип безперервності, принцип централізації (підконтрольності) управління, принцип взаємодії і координації, принцип спеціалізації і професіоналізму, принцип конспірації і гласності, принцип обов'язкової диференціації заходів, принцип активності, принцип економічної доцільності, принцип обґрунтованості), що дозволило встановити особливості функціонування даної системи.

Встановлено основні чинники, які негативно впливають на систему економічної безпеки підприємств будівельної галузі, та встановлено місце загроз серед зазначених негативних чинників. Виокремлено внутрішні та зовнішні загрози економічній безпеці підприємств, в тому числі й будівельної галузі, з'ясовано джерела їх виникнення та наслідки їх впливу.

Запропоновано авторське трактування поняття «системою економічної безпеки підприємств будівельної галузі», яке відрізняється від уже існуючих встановленням взаємозалежності між функціонуванням системи економічної

безпеки будівельної галузі та окремих будівельних підприємств.

Література:

1. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект : навч. посібник. Київ : Атака, 2005. 432с.
2. Вовк В. В. Формування системи економічної безпеки підприємства. URL : http://confcontact.com/2014_04_25_ekonomika_i_menedgment/tom2/10_Vovk.htm.
3. Кириченко А. А., Кім Ю. Г. Методологічні основи економічної безпеки суб'єктів господарювання в трансформаційній економіці. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 12 (90). С. 53-65.
4. Шемаєва Л. Г. Економічна безпека у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 21. 04. 02 / Київ, 2010. 39 с.
5. Прохорова В. В., Прохорова Ю. В., Кучеренко О. О. Управління економічною безпекою підприємств: монографія. Харків : УкрДАЗТ, 2010. 282 с.
6. Захаров О. І. Теоретичні основи забезпечення економічної безпеки підприємств. *Вчені записки університету «КРОК»*. 2012. № 32. С. 80 - 86.
7. Мігус І. П., Худолій Л. М., Денисенко М. П., Худолій Л. М. Корпоративне управління в системі економічної безпеки акціонерних товариств України : монографія. Черкаси : ТОВ «Маклаут». 2012. 274 с.
8. Андрієнко В. М. Безпека праці як складова системи економічної безпеки будівельних підприємств : монографія. Черкаси : ТОВ «МАКЛАУТ», 2014. 284 с.
9. Дуб Б. С. Система економічної безпеки підприємства: поняття та структура. *Управління проектами та розвиток виробництва*, 2016, №4(60). С.5-18.
10. Ілляшенко О. В. Механізм функціонування системи економічної безпеки підприємства: підхід до побудови. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. 2014. № 26(1). С. 160-168.
11. Варналій З. С., Буркальцева Д. Д., Саєнко О. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення : монографія. Київ : Знання України, 2011. 299 с.

References:

1. Kamlyk, M. I. (2005), *Ekonomichna bezpeka pidpriemnytskoi diialnosti. Ekonomiko-pravovyi aspect* [Economic security of business activity. Economic and legal aspect], Ataka, Kyiv, Ukraine, 432 p.
2. Vovk, V. V. (2014), "Formation of the enterprise economic security system", retrieved from : http://confcontact.com/2014_04_25_ekonomika_i_menedgment/tom2/10_Vovk.htm.
3. Kyrychenko, A. A. and Kim, Yu. H. (2008), "Methodological bases for economic security of economic entities in a transformational economy", *Aktualni problemy ekonomiky*, № 12 (90), pp. 53-65.
4. Shemaieva, L. H. (2010), "Economic security in strategic engagement with environmental actors", abstract of PhD dissertation, economics, 21. 04. 02, Kyiv, Ukraine, 39 p.
5. Prokhorova, V. V. Prokhorova, Yu. V. and Kucherenko, O. O. (2010), *Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstv* [Management of economic security of enterprises], UkrDAZT, Kharkiv, Ukraine, 282 p.
6. Zakharov, O. I. (2012), "Theoretical bases for ensuring the economic security of enterprises", *Vcheni zapysky universytetu «KROK»*, № 32, pp. 80 - 86.
7. Mihus, I. P. Khudolii, L. M. Denysenko, M. P. and Khudolii, L. M. (2012), *Korporatyvne upravlinnia v systemi ekonomichnoi bezpeky aktsionernykh tovarystv Ukrainy* [Corporate Governance in the System of Economic Security of Joint Stock Companies of Ukraine], MAKLAUT, Cherkasy, Ukraine, 274 p.
8. Andriienko, V. M. (2014), *Bezpeka pratsi yak skladova systemy ekonomichnoi bezpeky budivelnykh pidpriemstv* [Labor safety as a component of the economic security of construction enterprises], MAKLAUT, Cherkasy, Ukraine, 284 p.
9. Dub, B. S. (2016), "Enterprise economic security system: concept and structure", *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnyctva*, №4(60), pp. 5-18.
10. Illiashenko, O. V. (2014), "The mechanism of functioning of the enterprise economic security system: an approach to construction", *Ekonomika. Menedzhment. Pidpriemnytstvo*, № 26(1), pp. 160-168.
11. Varnalii, Z. S. Burkaltseva, D. D. and Saienko O. S. (2011), *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: problemy ta priorytety zmitsnennia* [Ukraine's economic security: challenges and priorities for strengthening], Znannia Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 299 p.

Стаття надійшла до редакції 06.11.2019 р.